

Horizontalisering van risico's

Leni Beukema, Piet Leenders, Ivo Kuijpers

Najaar 2008

De traditionele risico's van ziekte, arbeidsongeschiktheid en ouderdom zijn nog steeds actueel, maar de context waarin ze zich voordoen is een andere. In een samenleving die wordt gedomineerd door kostwinners met langdurige vaste voltijds dienstverbanden treft werkloosheid of arbeidsongeschiktheid het hele gezin. De statische arbeidsmarkt bemoeilijkt bovendien het omschakelen naar ander werk. In een steeds flexibeler arbeidsmarkt met minder vaste en langdurige arbeidsrelaties wordt het risico van werkloosheid zelfs groter. Maar tegelijk maakt die grotere flexibiliteit van de arbeidsmarkt het omschakelen naar ander werk eenvoudiger. Employability wordt meer en meer je verzekering. Wie op tijd investeert in opleiding – dat geldt voor werknemers en werkgevers - beperkt daarmee (de duur van) het risico. (Baliemanifest 1, Sociale Zekerheid als investering.)

Een grotere nadruk op vakmanschap en persoonlijke competenties in combinatie met een grotere zelfstandigheid van werkende mensen, verwijst naar een nieuw risicoprofiel. De sociale risico's van de 21ste eeuw zijn samen te vatten in een drietal typen: 1. competentierisico's, 2. relatierisico's en 3. autonomierisico's.

Competentierisico's ontstaan als gevolg van voortijdige schooluitval, gebrek aan leer- en ontwikkelingsmogelijkheden in het werk en veroudering van kennis, bijvoorbeeld als gevolg van (langdurige) werkloosheid. **Relatierisico's** ontstaan door onvoldoende waardevolle bindingen en gebrek aan netwerken, met als gevolg sociaal isolement.

Autonomierisico's liggen meer in de sfeer van de traditionele risico's van werkloosheid en arbeidsongeschiktheid, waardoor fysieke en economische zelfstandigheid in het gedrang komen. Bij elkaar genomen culmineren deze risico's in een gebrek aan start- en schakelmogelijkheden op de arbeidsmarkt, maar ook daarbuiten, in een gebrek aan maatschappelijke participatie in brede zin.

Deze risico's gelden voor de hele beroepsbevolking, maar ze manifesteren zich bij een aantal groepen in versterkte mate. De eerste groep is die van de vroegtijdige schoolverlaters. Doordat de competenties van deze jongeren onvoldoende ontwikkeld zijn, zijn zij aangewezen op preciaire werkgelegenheid die ook weer weinig perspectief biedt op verdere ontwikkeling. Een tweede groep wordt gevormd door jongeren met een handicap. Zij zijn nu aangewezen op een plek in een afgeschermd omgeving, zoals de

sociale werkvoorziening van waaruit zij hoogst zelden de weg naar de reguliere arbeidsmarkt vinden. De derde risicogroep bestaat uit mensen die langdurig zonder werk zitten. Zij hebben doorgaans te kampen met verouderde kennis, waardoor zij de aansluiting op de arbeidsmarkt missen.

Voor elk van deze groepen geldt dat zij de voor de toetreding tot de arbeidsmarkt relevante netwerken missen. Investerings moeten altijd gericht zijn op het herstel van verbroken relaties: tussen school en werk door middel van leerwerktrajecten, tussen afgeschermdde omgeving en open bedrijven en netwerken in de vorm van ondersteunde werkgelegenheid. Voorop staat daarbij de ontwikkeling van competenties en van het vermogen verantwoordelijkheid te nemen voor en de regie te voeren over de eigen loopbaan.

Dat laat onverlet dat er een groep mensen is die ook met ondersteuning niet in staat is zich te handhaven op de arbeidsmarkt. Deze groep, die overigens beduidend kleiner is dan de groepen die in de huidige sociale regelingen gevangen zitten, blijft aanspraak maken op bescherming.

Kort samengevat in onderstaande box:

Risico's

Relatierisico's:

- Gebrek aan waardevolle binding
- Gebrek aan netwerken
- Gebrek aan schakelmogelijkheden

Competentierisico's:

- Gebrek aan startmogelijkheden
- Veroudering van kennis en vermogens door gebrek aan ontwikkeling
- Gebrek aan mogelijkheden tot reflectie en oriëntatie op de eigen levensloop;

Autonomierisico's:

- Verlies van economische autonomie door werkloosheid;
- Verlies van sociale autonomie door sociaal isolement
- Verlies van fysieke autonomie door ziekte